

20.8.2024

Valtiovarainministeriölle

Asia: Hallituksen esitysluonnos eduskunnalle valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Viite: Lausuntopyyntöne 20.6.2024, VN/25102/2023

Opetusalan ammattijärjestö OAJ vaatii, että uudelle lupa- ja valvontavirastolle säädetään oma-aloitteinen puuttumisoikeus perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen järjestämiseen sekä toimivat sanktiokeinot.

OAJ toteaa, että hallituksen esitysluonnoksessa on unohdettu kokonaan hallitusohjelmassa oleva tavoite vahvistaa aluehallintovirastojen toimivaltuuksia koulujen laillisuusvalvonnassa. Edes esitysluonnoksen kohdassa, jossa on arvioitu vaikutuksia paitsi perus- ja ihmisoikeuksiin myös lapsiin, ei ole nostettu esiin, että sivistyksellisten perusoikeuksien valvonnassa on merkittäviä ongelmia (kohdassa 4.2.6.1 Perus- ja ihmisoikeuksien arvioiminen).

Tällä hetkellä opetuksen järjestäjä saa vapaasti päättää, miten se seuraa, arvioi ja kehittää järjestämäänsä opetusta. Jos joku on sitä mieltä, että opetusta tai koulutusta ei ole järjestetty lain edellyttämällä tavalla, on hänen tehtävä kantelu. Aluehallintovirastolla ei siis ole oma-aloitteista toimivaltaa puuttua perusopetukseen, lukio- ja ammatilliseen koulutukseen eli sivistyksellisiin perusoikeuksiin ilman kantelua. Tätä on pidetty merkittävänä ongelmana jo useita vuosia eri yhteyksissä (mm. SM 40/2007, kantelutyöryhmän loppuraportti 28.4.2011, VTT tuloksellisuustarkastuskertomus 192/2009, OKM 2012:13 sekä oikeuskanslerin oppilashuoltoa koskeva päätös Dnro OKV/6/50/2011). Myös Karvi on todennut, että itsearviointiin perustuva lakisääteinen ohjausmekanismi ei ole riittävän tehokas varmistamaan koulutuksen laatua ja tarvitaan selkeämpää kansallista ohjausta (mm. Karvi 4/2017).

Aluehallintouudistusta on yritetty tehdä aiemminkin, mutta uudistusta ei ehditty viedä loppuun. Tuolloin sivistysvaliokunta painotti (SiVL 4:2018 vp) hallintovaliokunnalle antamassaan lausunnossa, että aluehallintovirastolle tulee antaa mahdollisuus valvoa oma-aloitteisesti kaikkea opetustoimen lakien mukaista toimintaa. Sivistysvaliokunnan lausunnossa korostettiin, että lapsen näkökulmasta ennakkollinen puuttuminen ja tehokas valvonta ovat tärkeä ja inhimillisesti katsoen välttämätön osa oikeusturvaa.

20.8.2024

Sivistysvaliokunta piti tärkeänä, että aluehallintovirastolla olisi riittävät resurssit ohjaamaan ja valvomaan sekä varhaiskasvatusta että opetustoimea.

OAJ näkee aluehallintouudistuksen ja uuden lupa- ja valvontaviraston perustamisen varhaiskasvatukseen ja koulutuksen näkökulmasta hyvänä, ja kuten esityksessä onkin todettu, mahdollisuutena selkeyttää, yhdenmukaistaa ja tehostaa prosesseja. Nyt käsillä olevan aluehallintouudistuksen yhteydessä ja uutta lupa- ja valvontavirastoa perustettaessa tulee hallitusohjelmassa oleva kirjaus vahvistaa aluehallintovirastojen toimivaltuuksia koulujen laillisuusvalvonnassa ottaa huomioon ja toteuttaa. On erittäin tärkeää, että sivistyksellisiä perusoikeuksia ja lasten oikeusturvaa vahvistetaan säätämällä siihen aluehallintovirastolle oikeus sekä resurssit.

Nykytila on erittäin ongelmallinen ja se tulee korjata viipymättä säätämällä uudelle lupa- ja valvontavirastolle oikeus ottaa perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen asioita käsiteltäväksi omasta aloitteesta, jos se epäilee, että niiden järjestäminen on joltain osin ristiriidassa lainsäädännön kanssa. Lisäksi lupa- ja valvontavirastolle tulee säätää toimivat sanktiokeinot.

Yhteenveto

Opetusalan ammattijärjestö OAJ vaatii, että uudistukseen sisällytetään myös hallitusohjelmassa oleva lupaus vahvistaa aluehallintovirastojen toimivaltuuksia koulujen laillisuusvalvonnassa. Tämä edellyttää, että lupa- ja valvontavirastolle säädetään toimivat sanktiokeinot sekä oma-aloitteinen puuttumisoikeus perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen järjestämiseen. Nykytilanteessa opetuksen järjestäjät päättävät itse valvontamenetelmistä, ja kanteluiden tekeminen on ainoa keino puuttua epäkohtiin. Lupa- ja valvontaviraston oma-aloitteinen valvontaoikeus on välttämätöntä koulutuksen laadun varmistamiseksi.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
Koulutuspolitiikan johtaja

Ira Hietanen-Tanskanen
juristi